

Ref 13

Fråga om ersättning till offentligt biträde.

5 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde, 27 och 28 §§ rätts-hjälpslagen (1996:1619), 14 § andra stycket förvaltningsprocess-lagen (1971:291), 5 kap. 10 § rättegångsbalken

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 23 februari 2024 följande dom (mål nr 154-23).

Bakgrund

1. Förvaltningsrätten i Umeå förordnade advokat D.G. som offentligt biträde i ett mål enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

2. I samband med överklagandet av förvaltningsrättens dom till Kammarrätten i Sundsvall framförde D.G. att hans huvudman hade ett särskilt starkt önskemål om att vid kammarrättens muntliga förhandling få närvara genom videolänk från samma plats som det offentliga biträdet. Kammarrätten kallade emellertid huvudmannen att närvara genom videolänk från ett LVM-hem i Höör och D.G. att närvara genom videolänk från Umeå tingsrätt.

3. D.G. inställde sig ändå vid förhandlingen på samma plats som sin huvudman. Han begärde ersättning för uppdraget som offentligt biträde för bl.a. tolv timmars tidsspillan avseende restid mellan Stockholm och LVM-hemmet tur-och-retur med bil samt utlägg för resa och hotellövernattning.

4. Kammarrätten i Sundsvall beviljade ersättning för tidsspillan avseende 40 minuter motsvarande den tid det tar D.G. att ta sig fram och tillbaka mellan sitt kontor i Umeå och Umeå tingsrätt. Ersättning för utlägg beviljades inte. Kammarrätten motiverade beslutet enligt följande. Muntlig förhandling i allmän förvaltningsdomstol utgör ett komplement till den skriftliga utredningen. Kammarrätten har ansett det lämpligt att huvudmannen, med hänsyn till målets karaktär och vad som skulle avhandlas samt att muntlig förhandling hållits i förvaltningsrätten, skulle delta vid förhandlingen via videolänk från behandlingshemmet. Kammarrätten har bedömt att inställelse i rättsalen inte varit nödvändig. Av den anledningen har det offentliga biträdet kallats att delta via videolänk från Umeå tingsrätt.

Yrkanden m.m.

5. D.G. yrkar att han ska beviljas begärd ersättning.

6. *Justitiekanslern* anför följande. Det finns starka rättssäkerhetsskäl som talar för att huvudregeln i mål om beredande av tvångsvård bör vara att den enskilde parten och det offentliga biträdet kallas att inställa sig på samma plats. Om de befinner sig på olika platser torde exempelvis samråd inte kunna ske under förhandlingen eller i vart fall väsentligen försvåras. Rättssäkerhetsskälerna bör dessutom kunna göra sig särskilt gällande om det är första gången frågan om tvångsvård ska prövas beträffande den enskilde eller denne har behov av tolk. Endast i undantagsfall, när andra starkare skäl talar för det, bör biträdet kunna kallas till en annan plats än huvudmannen. Utifrån det material *Justitiekanslern* har haft tillgång till synes det inte ha funnits några sådana skäl i detta fall.

7. *Sveriges advokatsamfund*, som beretts tillfälle att yttra sig, anser att huvudregeln måste vara att det offentliga biträdet deltar vid en muntlig förhandling från samma plats som sin huvudman. Det kan dock finnas situationer då fysisk närvaro med huvudmannen inte kan anses motiverad. Bitrådets bedömning av när dennes närvaro på samma plats som huvudmannen är nödvändig bör som utgångspunkt ligga till grund för domstolens bedömning.

Skälen för avgörandet

Frågan i målet

8. Frågan är om ett offentligt biträde i ett mål om beredande av vård enligt LVM har rätt till ersättning för tidspillan och utlägg avseende en resa till sin huvudman för inställelse vid muntlig förhandling via videolänk, när kammarrätten har kallat biträdet att närvara från en annan plats än den som huvudmannen har kallats till.

Rättslig reglering m.m.

9. Av 5 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde framgår att bestämmelserna om ersättning till rättshjälpsbiträde i 27–29 §§ rättshjälpslagen (1996:1619) ska tillämpas även i fråga om offentligt biträde.

10. Enligt 27 § första stycket rättshjälpslagen har ett rättshjälpsbiträde rätt till skälig ersättning för arbete, tidspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Av 28 § första stycket framgår att ersättningen fastställs i samband med att den rättsliga angelägenheten avgörs genom dom eller beslut eller när rättshjälpsärendet avslutas på något annat sätt.

11. Enligt 14 § andra stycket förvaltningsprocesslagen (1971:291) gäller i fråga om muntlig förhandling att sökanden eller klaganden och den som har att svara i målet får delta i en muntlig förhandling genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring

under samma förutsättningar som gäller enligt 5 kap. 10 § rättegångsbalken. Även andra, t.ex. ombud och tolkar, kan delta i en muntlig förhandling genom videolänk (prop. 2007/08:139 s. 19).

12. Av 5 kap. 10 § rättegångsbalken framgår att som huvudregel gäller att den som ska delta i ett sammanträde inför rätten ska infinna sig i rättsalen eller där sammanträdet annars hålls. Om det finns skäl för det och det inte är olämpligt, får rätten besluta att den som ska delta i sammanträdet ska delta genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

13. Det är rätten som beslutar hur den som ska delta vid en förhandling ska inställa sig. Det sätt på vilket ett biträde kallas till en förhandling får anses ge uttryck för vad domstolen anser att målet kräver i form av inställelse.

14. Avgörande för det offentliga bitrådets rätt till ersättning är dock om de åtgärder som biträdet vidtagit är sådana som uppdraget har krävt. När ersättningen ska bestämmas i samband med att den rättsliga angelägenheten avgörs har alltså det sätt på vilket biträdet kallats till förhandlingen inte i sig någon avgörande betydelse vid bedömningen av om de åtgärder som biträdet vidtagit är sådana som uppdraget har krävt. Men om ett biträde inställer sig på ett annat sätt än det som följer av kallelsen tar biträdet en risk såtillvida som han eller hon inte kan vara säker på att få ersättning för sin inställelse (jfr prop. 2007/08:139 s. 20).

15. Avgörande för frågan om ett offentligt biträde ska tillerkännas begärd ersättning är alltså om de åtgärder som biträdet har vidtagit är sådana som uppdraget krävt. Högsta förvaltningsdomstolen gör i denna fråga följande överväganden.

16. Beredande av vård enligt LVM utgör ett väsentligt ingripande i den personliga friheten och starka rättssäkerhetsskäl talar för att huvudmannen vid förhandlingar som gäller sådan vård som huvudregel bör ha rätt att delta i förhandlingen från samma plats som sitt offentliga biträde. Det är bl.a. tydligt att möjligheterna till samråd mellan huvudmannen och biträdet under förhandlingen blir begränsade om de deltar från olika platser. Vid bedömningen bör stor hänsyn tas till huvudmannens önskemål om att få ha biträdet vid sin sida.

17. D.G. har varit förordnad som offentligt biträde i ett mål om beredande av vård enligt LVM. Med hänsyn härtill och eftersom huvudmannen hade gett uttryck för starka önskemål om att få delta vid förhandlingen tillsammans med D.G., har uppdraget enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening krävt att han deltagit vid sin klients sida.

18. Det saknas skäl att ifrågasätta D.G:s uppgifter om den tidsspillan och de utlägg han har förorsakats med anledning av inställelsen.

19. Överklagandet ska alltså bifallas.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen bifaller överklagandet och bestämmer att ersättning ska utgå till D.G. som offentligt biträde med ytterligare 23 771 kr (inklusive mervärdesskatt), varav 18 700 kr för tidsspillan och 5 071 kr för utlägg.

I avgörandet deltog justitieråden *Jermsten, Classon, Baran, Asp* och *Jönsson*. Föredragande var justitiesekreteraren Eveline Gewert.

Kammarrätten i Sundsvall (2022-12-15, *Johansson, Söderström och Carlstrand*):

[Kammarrättens avgörande och skälen för detta redovisas endast såvitt gäller ersättningen till det offentliga biträdet.]

D.G. begär ersättning, med 15 840 kr för tidsspillan om 12 timmar och med 4 057 kr för utlägg. I kostnadsräkningen anges att tidsspillan avser tolv timmars resa med bil, tur och retur mellan Stockholm och SiS-hemmet i Höör, för att vid förhandlingen inställa sig på samma plats som huvudmannen. Utläggen avser resa med bil 110 mil och kostnad för hotellövernattning med 702 kr.

I kostnadsräkningen uppger D.G. bl.a. följande angående posterna tidsspillan och utlägg. Han är medveten om att kammarrätten har meddelat att domstolen inte godtar att han reser till huvudmannen i samband med förhandlingen. Om han medverkat till kammarrättens planering, i strid med huvudmannens starka vilja, skulle han ha brutit mot god advokatsed. Det är praxis hos övriga kammarrätter att offentliga biträden får ersättning för att inställa sig på samma plats som huvudmannen vid en muntlig förhandling, även om det medför betydande kostnader. Ett beslut om tvångsvård innebär ett väsentligt ingrepp i hans huvudmans personliga frihet och det är första gången det prövas om hans huvudman ska beredas vård enligt LVM. Hans huvudman har haft ett starkt önskemål om att han sammanträder med honom personligen inför förhandlingen samt närvarar från samma plats vid förhandlingen. Huvudmannen har påverkats negativt av att vara frihetsberövad och hans psykiska hälsa har därför försämrats. Tolk har använts vid förhandlingen och vid förhandlingen i förvaltningsrätten var han och hans huvudman närvarande per telefon och han hade inte möjlighet att gå igenom socialnämndens utredning i detalj med huvudmannen inför förvaltningsrättens förhandling. Han kan samtala med sin huvudman utan tolk, men upplever en stor skillnad om samtal sker på plats jämfört med per telefon.

D.G. hänvisar till Högsta domstolens avgörande Ö 5768-21 och Migrationsöverdomstolens avgörande MIG 2020:23, advokatsamfundets och Justitiekanslerns yttranden i dessa mål samt till ett flertal kammarrättsavgöranden.

Kammarrätten gör följande bedömning.

Av 5 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde och 27 § första stycket rättshjälpslagen (1996:1619) framgår att ett offentligt biträde har rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt.

M.K. kallades att delta via videolänk från SiS-hemmet i Höör. D.G. kallades att delta via videolänk från Umeå tingsrätt. Han valde på eget initiativ att delta tillsammans med sin huvudman via videolänk från SiS-hemmet.

Kammarrätten konstaterar att det inte är första gången det prövas om M.K. ska beredas vård enligt LVM. Han har tidigare varit föremål för en ansökan om vård som prövats av Förvaltningsrätten i Umeå i september 2022. Vid förvaltningsrättens muntliga förhandling i nu aktuellt mål deltog M.K. tillsammans med D.G.

Muntlig förhandling i allmän förvaltningsdomstol utgör ett komplement till den skriftliga utredningen. Kammarrätten har ansett det lämpligt att M.K. med hänsyn till målets karaktär och vad som skulle avhandlas samt att muntlig förhandling hållits i förvaltningsrätten, kunde delta vid förhandlingen via videolänk från behandlingshemmet. Kammarrätten har bedömt att inställelse i rättssalen inte varit nödvändig. Av den anledningen har offentliga biträdet kallats att delta via videolänk från Umeå tingsrätt.

Mot denna bakgrund anser kammarrätten att D.G:s närvaro tillsammans med M.K. inte har varit påkallad för att tillvarata M.K:s intressen. Det har inte kommit fram att ett fysiskt möte varit nödvändigt för att gå igenom ärendet inför den muntliga förhandlingen i kammarrätten. Den tidsspillan och de utgifter som resan till och från SiS-hemmet medfört har därmed inte varit sådana som uppdraget har krävt. Ersättningen för tidsspillan ska därför begränsas till motsvarande den tid som det tar D.G. att ta sig fram och tillbaka mellan sitt kontor och Umeå tingsrätt, vilket bedöms ta honom sammanlagt högst 40 minuter. Eftersom resan till SiS-hemmet inte var påkallad är han inte berättigad till ersättning för utlägg.

– Kammarrätten bestämmer ersättningen till D.G. som offentligt biträde till 11 915 kr, varav 8 652 kr avser arbete, 880 kr tidsspillan och 2 383 kr mervärdesskatt.